

Powstanie Wielkopolskie

<https://pw.ipn.gov.pl/pwi/form/r78151237,WIERZEJEWSKI-Wincenty.html>
28.05.2024, 01:01

WIERZEJ EWSKI Wincenty

Osoba

WIERZEJEWSKI Wincenty

Urodzony

1889

Zmarł

1972

Opis

Pseudonimy: Józef, Jerzy Warecki, Skaut, Orsza, Poznański, oficer WP, artysta malarz i rzeźbiarz, współtwórca skautingu i harcerstwa w Poznaniu i Wielkopolsce, założyciel i komendant Polskiej Organizacji Wojskowej zaboru pruskiego – zbrojnej konspiracji przygotowującej Powstanie Wielkopolskie.

Ur. się 29 listopada 1889 r. w Poznaniu w rodzinie Franciszka i Michaliny z Majewskich. Miał brata Jana, działacza niepodległościowego w zaborze pruskim oraz siostrę Marię, nauczycielkę, działaczkę niepodległościową i społeczną w

Bydgoszczy i na Kaszubach. Od młodości wykazywał dwie pasje: artystyczną i wojskową. Uczył się w Poznaniu na kursach malarstwa dekoracyjnego, następnie studiował malarstwo i techniki zdobnicze jako wolny słuchacz na Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Był aktywnym członkiem towarzystwa samokształceniowego młodzieży pracującej „Iskra”. W latach 1910-1912 odbywał służbę wojskową w armii pruskiej (Cesarstwa Niemieckiego). Służbę tę traktował jako element niezbędnego wykszolenia wojskowego, które młodzież polska przygotowująca się do powstania winna opanować i następnie wykorzystać do walki z zaborcą.

W 1912 roku do Poznania zaczęły docierać informacje o tworzącym się na terenie Krakowa i Lwowa ruchu skautowym. Wierzejewski uznał, że idea skautowa doskonale nadaje się do wykorzystania w Wielkopolsce znajdującej się pod zaborem pruskim. Ruch ten jednak należało traktować jako element przygotowujący młodzież do walki z zaborcą. W październiku odbyło się zebranie organizacyjne, na którym sformowano pierwszy konspiracyjny zastęp skautowy, nazwany „Poznań”, miesiąc później powstała 1. Poznańska Drużyna Skautów „Piaś”, a rok później powstał hufiec „Piaś” z Wincentym Wierzejewskim na czele. Ośrodek skautowy, którym kierował był najsilniejszy w zaborze pruskim. Wierzejewski był działaczem o dużym autorytecie, miał też odpowiednie predyspozycje i zdolności pozwalające mu na sprawne kierowanie skautingiem w warunkach konspiracji. Dla celów organizacyjnych wykorzystywał również swoje zdolności plastyczne, projektując wiele pocztówek o motywach skautowych i patriotycznych. Zaprojektował także pierwsze sztandary dla drużyn i hufca oraz oznaki drużyn i stopni.

Po wybuchu „wielkiej wojny”, jak zwano wówczas

I wojnę światową, został wcielony do armii pruskiej. W czasie walk na froncie zachodnim został lekko ranny i na początku 1915 roku przybył do Poznania. Nie stawił się już jednak na powrót do armii i w warunkach konspiracyjnych prowadził dalej działalność niepodległościową. Zajął się intensywnie tworzeniem struktur Polskiej Organizacji Wojskowej zaboru pruskiego (POW zp), a obowiązki skautowe przekazał swojemu bliskiemu współpracownikowi Henrykowi Śniegockiemu. Współpracując z Józefem Kostrzewskim, późniejszym profesorem i ukrywając się przed Niemcami w lokalu na strychu Muzeum Archeologicznego, zajął się wyrabianiem fałszywych dokumentów dla Polaków dezertersów z armii pruskiej. Tworzona POW zp opierała się głównie na skautach i dezertersach. Każdy członek składał przysięgę. Główne działania POW zp skierowane były na dezorganizację porządków niemieckich oraz mobilizowanie społeczeństwa polskiego do czynu. Te działania zwróciły uwagę środowisk niepodległościowych w Warszawie. Nawiązano ścisłe kontakty z przedstawicielami marszałka Józefa Piłsudskiego: Adamem Kocem, Stanisławem Rudnickim i księdzem Janem Mauersbergerem. Wierzejewskiemu poruczono zadanie uwolnienia Józefa Piłsudskiego z twierdzy w Magdeburgu. Mimo zaawansowanych przygotowań, do realizacji nie doszło wskutek faktu wcześniejszego zwolnienia Marszałka przez samych Niemców.

W dniu 13 listopada 1918 roku Wierzejewski brał udział w „zamachu na ratusz” w Poznaniu, co przyczyniło się do spolszczenia Rady Żołniersko-Robotniczej, organizując jego przebieg i wyznaczając polskich przedstawicieli do Rady. Wierzejewski jednak, mimo pierwszoplanowej roli w zachodzących wydarzeniach, pozostawał w cieniu takich przywódców, jak Mieczysław Paluch

i Bohdan Hulewicz. W tym czasie działania podejmowane przez Wierzejewskiego koncentrowały się głównie na szkoleniu wojskowym i wywiadowczym w skautingu, co w późniejszym okresie zaowocowało wykształceniem wielu kadr dla Wojska Wielkopolskiego. Dzięki skautom opanowano niemiecką radiostację na Cytadeli, a kompania skautowa zdobyła Fort Grolmana w dniu 28 grudnia 1918 roku. Kompania ta, jako 1. kompania skautowa pod komendą Wincentego Wierzejewskiego wzięła później udział w odsieczy Lwowa i wykazała się wieloma bohaterskimi czynami w wojnie o ustalenie i utrwalenie granic Rzeczypospolitej na wschodzie. Wierzejewski w 1920 roku na czele 1. kompanii brał udział w przejęciu Leszna. 1 kompania stała się zalążkiem pierwszej zorganizowanej jednostki Wojsk Wielkopolskich – 1 pułku strzelców wielkopolskich (po przemianowaniu 55 poznańskiego pułku piechoty), a jej żołnierze w dużym stopniu stanowili później kadrę innych kompanii.

W okresie po odzyskaniu niepodległości działał nadal w harcerstwie, m.in. w latach 1921-1923 piastował funkcję komendanta Chorągwi Poznańskiej ZHP. Pozostał w wojsku. Początkowo służył w 55. ppw w Lesznie. W latach 1924-1925 ukończył 10-miesięczny kurs w Centralnej Wojskowej Szkole Gimnastyki i Sportu w Poznaniu, później był wykładowcą w Szkole Podchorążych Rezerwy Piechoty w Śremie, a następnie przeszedł do pracy w Dowództwie Okręgu Korpusu VII Poznań. W latach 1932-1935 pełnił służbę w Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte na stanowisku zastępcy komendanta. Służba ta była związana z planami jakie polskie władze miały wobec obszaru Wolnego Miasta Gdańska i jego powrotu w granice Rzeczypospolitej. Wierzejewski został skierowany na Westerplatte jako doświadczony

konspirator doskonale orientujący się w realiach niemieckich i mający kontakty z miejscowym środowiskiem harcerskim. W czasie służby na Westerplatte organizował też tajną rozbudowę posterunków wartowniczych, które zyskały charakter uzbrojonych bunkrów obronnych. Dla kamuflażu zajmował się wtedy działalnością artystyczną i namalował cykl obrazów olejnych „Na plaży Westerplatte”.

Przed wybuchem II wojny światowej organizował i kierował na terenie VII Dowództwa Okręgu Korpusu w Poznaniu pracami tzw. Tajnej Organizacji Wojskowej tj. Społeczną Siecią Informacji i Siecią Dywersji Pozafrontowej „Okrzeja”. Sieć ta składała się w dużej mierze z byłych powstańców wielkopolskich i instruktorów harcerskich. Jej zadaniem było przygotowanie Wielkopolski na wypadek agresji niemieckiej, a tworzone przez nią składy broni i materiałów wybuchowych miały służyć jednostkom konspiracyjnym. Pozornie został wówczas przeniesiony do rezerwy. Od 1936 roku wspólnie z bratem Janem organizował struktury Ruchu Harcerzy-Obywateli. Ruch ten miał na celu zaangażowanie byłych harcerzy do pracy nad odrodzeniem i rozwojem gospodarczym państwa. Wspólnie z bratem byli pomysłodawcami budowy pomnika obok jeziora Malta w Poznaniu dla upamiętnienia poległych w walkach o niepodległość skautów wielkopolskich. Jednocześnie ustanowiono wg projektu Wincentego Wierzejewskiego Ryngraf Pamiątkowy dla Harcerzy z Czasów Walk o Niepodległość w latach 1912-1920 wręczany żyjącym bohaterom tych walk.

Z powodu zbliżającej się wojny został zmobilizowany i przydzielony do Sztabu Głównego, z którym opuścił kraj, udając się przez Węgry i Francję do Wielkiej Brytanii. W roku 1940 brał udział w tworzeniu I Brygady Strzelców

w 1 Korpusie Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie stacjonującym w Szkocji.

Po zakończeniu wojny w 1945 roku przeszedł na emeryturę w stopniu kapitana, otrzymując później od władz na wychodźstwie awanse do stopnia pułkownika. Pozostał w Wielkiej Brytanii, zamieszkując w Leeds. Do kraju nie powrócił, ostrzeżony o grożących mu represjach. W okresie powojennym jego rola w tworzeniu ruchu harcerskiego i w Powstaniu Wielkopolskim była przez władze marginalizowana, niemniej w opracowaniach historyków znajdowała należne jej miejsce. Wincenty Wierzejewski uznawany jest za głównego przedstawiciela zbrojnej konspiracji przedpowstaniowej i powstałej na bazie skautingu wielkopolskiego. Wincenty Wierzejewski jest autorem wielu obrazów i rzeźb, w tym wielu dzieł o charakterze patriotycznym, ale i również sakralnym. Jest twórcą wielu pocztówek o tej tematyce. Jest też autorem, m.in. odznaki pamiątkowej 1. pułku strzelców wielkopolskich (55. poznańskiego pułku piechoty) i 1. brygady strzelców PSZ na Zachodzie.

Zmarł 8 września 1972 roku w Leeds w Wielkiej Brytanii. Z pierwszego związku małżeńskiego z Ireną Janowską (zmarła w roku 1926) miał dwie córki: Danutę i Stefanię. Małżeństwo z drugą żoną Angielką Winifred Mary Powell było bezdzietne. Był odznaczony m.in.: Orderem Wojennym Virtuti Militari V klasy z niskim numerem 847, Krzyżem Niepodległości z Mieczami, Krzyżem Walecznych (czterokrotnie), Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918-1921, Medalem 10-lecia Odzyskania Niepodległości, Medalem za Długoletnią (XX) Służbę, Pamiątkowym Krzyżem Rady Ludowej w Poznaniu „Za Waleczność”, Odznaką Pamiątkową „Orlęta” oraz harcerską Odznaką Wdzięczności. Pośmiertnie nadano mu Wielkopolski Krzyż Powstańczy.

Bibliografia

W.Wierzejewski, Wierzejewski Wincenty
(1889-1972), (w:) Powstańcy wielkopolscy.
Biogramy uczestników powstania wielkopolskiego
1918-1919, t. XII, red. B. Polak, Poznań 2015, s.
175-179.

Autor wpisu

Wawrzyniec Wierzejewski